

PROCENA LIČNE I PARTNEROVE VREDNOSTI U SREDNJEM ODRASLOM DOBU: POLNE RAZLIKE¹

Jelena Šakotić-Kurbalija², Biljana Trifunović

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Rezime

Cilj istraživanja predstavlja utvrđivanje strukture razlika u proceni lične vrednosti i proceni vrednosti partnera, između muških i ženskih ispitanika koji se nalaze u srednjem odrasлом dobu. Na uzorku od 505 ispitanika oba pola (255 muškaraca i 250 žena), starosti od 35 do 55 godina, koji žive u braku između godinu dana i 34 godine ($AS = 17.33$, $SD = 8.02$), a od kojih većina ima decu (86.7%), primenjen je Upitnik za procenu vrednosti partnera (Mate Value Inventory – MVI-7; Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003), koji procenjuje 17 karakteristika koje su se pokazale važnim pri izboru partnera: ambicioznost, privlačnost lica, privlačnost tela, želja da se imaju deca, zainteresovanost za seks, vernost, finansijska osiguranost, velikodušnost, smisao za humor, dobro zdravstveno stanje, nezavisnost, inteligentnost, blagost i razumevanje, odanost, odgovornost, društvenost i emocionalna stabilnost. Rezultati diskriminativnih analiza ukazuju na postojanje polnih razlika u proceni lične vrednosti i proceni vrednosti partnera, pri čemu su identifikovane razlike ujednačene tokom celog srednjeg odraslog doba. Muškarci u većoj meri sebe procenjuju kao zainteresovane za seks, ambiciozne i sa dobrim smislom za humor, a svoje partnerke procenjuju kao privlačnije, ali i blage, razumevajuće, verne, odgovorne, odane i dobrog zdravlja, dok je za žene manje karakteristična procena sopstvene zainteresovanosti za seks, uz istovremeno opažanje veće zainteresovanosti svojih partnera za seksualne odnose. Identifikovane polne razlike su detaljnije prodiskutovane u radu u kontekstu percepcije kvaliteta partnerskog odnosa, starenja, fizičkog i mentalnog zdravlja, očekivanja i stavova u vezi sa seksualnim odnosima, kao i pristrasnosti u proceni vrednosti partnera.

Ključne reči: samovrednovanje, vrednost partnera, odraslo doba, srednje odraslo doba, polne razlike

¹ Istraživanje prikazano ovim radom predstavlja deo projekta „Efekti egzistencijalne nesigurnosti na pojedinca i porodicu u Srbiji“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (ON179022).

² jelenasakotickurbalija@ff.uns.ac.rs

Uvod

Iz evolucione perspektive, naši muški i ženski preci su se suočavali sa različitim zadacima vezanim za opstanak i reprodukciju. Koncept “vrednosti partnera” (eng. mate value) je nastao upravo u kontekstu evolucione teorije, i odnosio se na sve spolja vidljive osobine, odnosno fenotipske aspekte koji omogućuju uspešnu reprodukciju. Međutim, određenje “vrednosti partnera” je vremenom prošireno, tako da neki autori (npr. Fisher, Cox, Bennett, & Gavric, 2008) pod vrednošću partnera podrazumevaju ukupni zbir karakteristika koje pojedinac poseduje u određenom trenutku i kontekstu, a što utiče na njegovu sposobnost da uspešno pronađe, privuče i zadrži partnera/partnerku. Dakle, vrednost partnera, pored fizičkih, uključuje i psihološke i socijalne karakteristike; uključuje sve karakteristike ličnosti koje mogu uticati na izbor partnera i funkcionisanje partnerskog odnosa.

Pri izboru partnera, postoje značajne razlike u preferenciji partnerovih karakteristika u zavisnosti od toga da li se izbor vrši za kratku ili dugu vezu. Utvrđeno je da su pri planiranju kratkotrajne veze od presudnog značaja fizičke karakteristike, dok pri planiranju duge veze postaju značajnije osobine ličnosti (Regan, Levin, Sprecher, Christopher, & Gate, 2000). Pritom je, pored univerzalno poželjnih karakteristika, značajno i kako se partnerove karakteristike procenjuju u odnosu na lične karakteristike (Figueredo, Sefcek & Jones, 2006).

Autori koji se bave „vrednošću partnera“ (prema Tadinac, Kamenov, Jelić, i Hromatko, 2007) ističu da žene pri izboru partnera ne procenjuju samo aktuelni status muškarca, već i njegove potencijale, i to na osnovu ambicija, inteligencije, obrazovanja i marljivosti, kao osobina koje mogu omogućiti sticanje resursa, a uz to je važna i procena da li je muškarac spreman na deljenje tih resursa, što žene procenjuju na osnovu stabilnosti i pouzdanosti muškarca i njegovog iskazivanja ljubavi. Navodi se, takođe, da žene preferiraju i dobro zdravlje partnera, te sličnost interesovanja i osobina kako bi osigurale dugotrajnost odnosa i ulaganje resursa. Fizički izgled im je manje bitan nego muškarcima, ali su važne visina i atletska građa, jer ukazuju na sposobnost muškarca da brani partnerku i njihovo potomstvo. Muškarce, pritom, privlače osobine žena koje ukazuju na njihovu plodnost, te su im privlačnije mlađe partnerke, ili

makar žene s osobinama koje ukazuju na mladost - lepota lica, čista i glatka koža, dobro zdravlje i lepo telo (Tadinac i Hromatko, 2004). Autori koji se bave „vrednošću partnera“, takođe, ističu da je i muškarcima i ženama bitno da očuvaju uspostavljenu vezu, jer dugotrajan odnos partnerima donosi niz prednosti poput sigurnog doma za njihovu decu, podelu rada i podelu resursa; te je jedna od strategija očuvanja odnosa ispunjavanje onih potreba i želja postojećeg partnera koje su kod njega bile prisutne i na početku veze. Navodi se da žene od partnera traže ljubav i naklonost, te da su zato muškarci koji pokazuju ljubav i naklonost uspešni u zadržavanju partnerki; ali da je pritom bitno i da stiču i dele svoje resurse s njom. Pritom je muškarcima u izboru bitna fizička privlačnost žena, pa se smatra da zato one i u zadržavanju partnera koriste tehnike naglašavanja izgleda i ulepšavanja (Tadinac i sar., 2007).

Većina istraživanja „vrednosti partnera“ se bavila polnim razlikama i razlikama u izboru partnera za kratkoročne i dugoročne veze, a malo je istraživanja koja su ispitivala ovu varijablu kod parova koji su već u vezi. Zato je u Hrvatskoj sprovedeno istraživanje na parovima koji su živeli zajedno minimum godinu dana, te je utvrđeno da je za procenu uspešnosti veze najbolji prediktor doživljaj „profita“ u vrednosti partnera; odnosno, zaključeno je da „članovi uspešnih parova procenjuju da su profitirali svojom vezom s obzirom na partnerovu i vlastitu vrednost na tržištu“ (Tadinac i sar., 2007, str. 70). Ovo profitiranje praktično znači da ispitanici procenjuju da njihov partner vredi više od njih.

Jedan segment istraživačkog projekta „Efekti egzistencijalne nesigurnosti na pojedinca i porodicu u Srbiji“ je bio usmeren na bračne odnose; a u tom okviru i na utvrđivanje u kojoj meri različite sociodemografske varijable, dimenzije partnerskog afektivnog vezivanja, razlike u proceni lične i partnerove vrednosti, doživljaj lične efikasnosti u rešavanju bračnih konflikata, doživljeni stresni događaji (u bračnom odnosu i van njega) i izbor strategija za prevladavanje stresa, zajedno, a u kojoj meri pojedinačno, doprinose opštem bračnom zadovoljstvu, percepciji različitih dimenzija kvaliteta bračnog odnosa i stabilnosti braka. Nalazi ovog istraživanja govore da je ceo skup prediktorskih varijabli statistički značajno povezan i sa opštim bračnim zadovoljstvom, i sa percepcijom različitih dimenzija kvaliteta bračnog odnosa i sa potencijalom za razvod (Martonoški, Šakotić-Kurbalija, i Kurbalija, 2015; Šakotić-Kurbalija, 2011;

Šakotić-Kurbalija, Maksimović, i Kurbalija, 2015; Šakotić-Kurbalija, Stojaković, i Kurbalija, 2013); a, od svih ispitanih varijabli, doživljaj veće lične vrednosti u odnosu na partnera se pokazao kao samostalno najznačajniji prediktor svih ispitanih dimenzija kvaliteta bračnog odnosa i potencijala za razvod (Šakotić-Kurbalija, 2017).

U delu istraživanja koji je bio fokusiran samo na populaciju žena, utvrđeno je da je doživljaj veće lične vrednosti u odnosu na partnera negativno povezan sa svim ispitivanim varijablama bračne funkcionalnosti - sa bračnim zadovoljstvom, bračnim konsenzusom, bračnom kohezivnošću, afektivno – seksualnom usaglašenošću i bračnom stabilnošću (Šakotić-Kurbalija, 2011). Zaključeno je što se žena doživljava superiornijom u odnosu na partnera (odnosno, što u većoj meri partnera doživljava manje vrednim od sebe) to je manje zadovoljna brakom, doživljava da je niži stepen njenog slaganja sa partnerom u svakodnevnom funkcionisanju (niži stepen slaganja po pitanju: vođenja finansija, odnosa prema kućnim obavezama, religiji, rekreaciji, odnosa prema prijateljima, roditeljima i rođacima, životnoj filozofiji, donošenju odluka i sl.), doživljava niži stepen bliskosti i kvaliteta komunikacije u braku; doživljava da je niži stepen njene usaglašenosti sa partnerom u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima; te sve aktivnije razmatra mogućnost razvoda braka. Zaključeno je da što je izraženiji ženin doživljaj superiornosti, u odnosu na supruga (ili, što njega doživljava manje vrednim), to će brak biti nestabilniji - u smislu ženine veće spremnosti na razvod braka (Šakotić-Kurbalija, 2017). Mada na prvi pogled deluje da je ovim potvrđeno ono što su utvrdile Tadinac i saradnice (2007) u Hrvatskoj, to je tek delimično tačno. Istraživanjem u Srbiji je utvrđeno da je doživljaj veće partnerove vrednosti pozitivno (ali u slaboj meri) povezan samo sa konsenzusom i afektivno-seksualnom usaglašenošću, dok sa ostalim ispitivanim varijablama uopšte nije značajno povezan.

Ove razlike u rezultatima su verovatno posledica načina na koji je određena razlika lične vrednosti i vrednosti partnera. Naime, uobičajen način računanja je da se izračuna razlika sumacionih skorova za procenu lične vrednosti i vrednosti partnera. Međutim, ovaj način nije toliko osetljiv na postojanje stvarnih razlika u proceni, pošto se mnogi rezultati mogu međusobno potirati (npr. neko može smatrati da lepše izgleda, ali da je njegov partner inteligentniji i slično). Zbog toga su u istraživanju sprovedenom na uzorku žena (Šakotić-Kurbalija 2011) izračunate

pojedinačne razlike za svih 17 osobina, i onda su odvojeno sumirane sve pozitivne razlike (kao mera ženine procene da je vrednija od partnera) i sve negativne razlike (kao mera ženine procene da je partner vredniji od nje).

Kako su, u nastavku istraživanja na Projektu „Efekti egzistencijalne nesigurnosti na pojedinca i porodicu u Srbiji“, ispitani bračni parovi, i kako je utvrđeno da postoje značajne polne razlike u percepciji kvaliteta bračnog odnosa (Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2015), stvorena je mogućnost da se utvrdi postoje li značajne polne razlike po pitanju procene lične i partnerove vrednosti, u našoj sredini; a ako postoje - da se utvrdi struktura razlika u proceni lične vrednosti i proceni vrednosti partnera, između muških i ženskih ispitanika koji se nalaze u srednjem odraslom dobu.

Metod

Uzorak i postupak

Ispitano je ukupno 505 ispitanika oba pola (255 muškaraca i 250 žena), starosti od 35 do 55 godina, koji žive u braku između godinu dana i 34 godine ($AS = 17.33$, $SD = 8.02$), a od kojih većina ima decu (86.7%).

Većina ispitanih žena ima srednju stručnu spremu (46%), zatim visoku stručnu spremu (39.2%), dok manji broj ispitanica ima višu stručnu spremu (10.8%), magistarske/doktorske studije (2.4%) i nižu stručnu spremu (1.6%). Na sličan način se distribuira i obrazovanje ispitanih muškaraca. Većina ima srednju stručnu spremu (48.2%), zatim visoku stručnu spremu (33.3%), pa višu stručnu spremu (8.2%), nižu stručnu spremu (6.3%), magistarske/doktorske studije (3.9%).

Najveći broj ispitanih procenjuje svoj materijalni status kao prosečan (49.5%), nešto manji broj kao nešto iznadprosečan (25.6%), zatim kao nešto ispodprosečan (12.3%), dok najmanji broj njih izveštava o znatno ispodprosečnom (7%) i znatno iznadprosečnom materijalnom statusu (5.6%).

Uzorkom je obuhvaćeno najviše onih koji žive sa partnerima u vlastitom stanu (80.8%), manji broj bračnih parova živi kod roditelja (9.9%) i kao podstanari (7.5%), dok je 1.8% ispitanika odgovorilo su zajedno na neki drugi način.

Ispitivanje je bilo anonimno i dobrovoljno. Sprovedeno je na teritoriji Republike Srbije. Ispitanici su dobili odgovarajuće baterije (mušku i žensku formu) i po dve prazne koverta. Odgovarali su kod kuće samostalno, a upitnike vraćali ispitivaču u zatvorenim kovertama.

Instrument

Upitnik za procenu vrednosti partnera (Mate Value Inventory – MVI-7; Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003) je korišćen za procenu 17 karakteristika koje su se pokazale važnim pri izboru partnera, a to su: ambicioznost, privlačnost lica, privlačnost tela, želja da se imaju deca, zainteresovanost za seks, vernost, finansijska osiguranost, velikodušnost, smisao za humor, dobro zdravstveno stanje, nezavisnost, inteligentnost, blagost i razumevanje, odanost, odgovornost, društvenost i emocionalna stabilnost. Od ispitanika se traži da sebe i svog partnera na svakoj od ponuđenih karakteristika proceni na petostepenoj skali. Upitnik pokazuje zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Pouzdanost, merena Crobachovim alfa koeficijentom, pri proceni lične vrednosti iznosi .81, a pri proceni partnerove vrednosti .86.

Rezultati

U cilju utvrđivanja strukture razlika u proceni lične vrednosti i proceni vrednosti partnera, između muških i ženskih ispitanika koji se nalaze u srednjem odraslom dobu, sprovedene su dve diskriminativne analize. U tabeli 1 su dati osnovni rezultati sprovedenih analiza.

Tabela 1

Rezultati diskriminativne analize u odnosu na procene lične i partnerove vrednosti

	λ	r_c	Wilksova λ	χ^2	df	p
Samoprocena	.366	.518	.732	146.156	17	.000
Procena partnera	.268	.460	.788	114.476	17	.000

λ – karakterističan koren diskriminativnog faktora; r_c – koeficijent kanoničke korelacije; Wilksova λ – mera razlika centroida grupa; χ^2 - test značajnosti Wilksove λ ; df – broj stepeni slobode; p – nivo značajnosti diskriminativne funkcije.

Kao što se može videti iz tabele 1, i u odnosu na samoprocene (procene lične vrednosti), i u odnosu na procene partnera izolovane su

statistički značajne diskriminativne dimenzije. Pritom koeficijenti kanoničke korelacije ukazuju na postojanje umerene statistički značajne izraženosti razlika među grupama, na pomenutim diskriminativnim dimenzijama. Struktura izlovanih diskriminativnih faktora je prikazana u tabelama 2 i 3.

Tabela 2

Izvod iz matrice strukture izolovanog diskriminativnog faktora za samoprocene

Varijabla	Korelacija
5. Zainteresovan/a sam za seks.	.733
1. Ambiciozan/na sam.	.273
9. Imam dobar smisao za humor.	.230

Kao što se vidi iz Tabele 2, izolovan je unipolaran diskriminativni faktor koji je na pozitivnom polu pre svega određen ajtemom koji se odnosi na zainteresovanost za seks. Takođe, mada u znatno manjoj meri, sa pozitivnim polom su povezani i ajtemi koji se odnose na ambicioznost i smisao za humor. Na osnovu njegove strukture, diskriminativni faktor je imenovan kao *Zainteresovanost za seks*.

Tabela 3

Izvod iz matrice strukture izolovanog diskriminativnog faktora za procenu partnera

Varijabla	Korelacija
3. Ima privlačno telo	.456
13. Blag/a je i pun/a razumevanja.	.433
2. Ima privlačno lice	.404
5. Zainteresovan/a je za seks	-.403
6. Veran/na mi je.	.306
15. Odgovoran/na je.	.298
14. Odan/a je.	.282
10. Dobrog je zdravlja.	.225

Kao što se vidi iz tabele 3, izolovan je bipolaran diskriminativni faktor koji je na pozitivnom polu pre svega određen ajtemima koji se odnose na privlačnost tela i lica, blagost i razumevanje partnera. Takođe, sa pozitivnim polom su povezani i ajtemi koji se odnose na vernost,

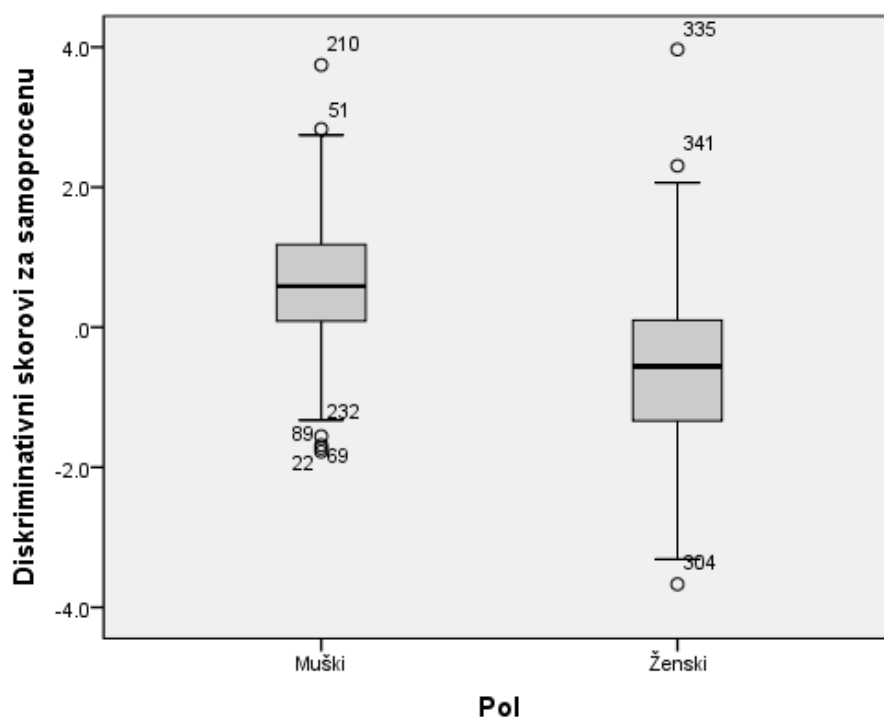
odgovornost, odanost i dobro zdravstveno stanje. Sa druge strane, negativni pol diskriminativne dimenzije karakteriše zainteresovanost partnera za seks. Na osnovu njegove strukture, diskriminativni faktor je imenovan kao *Opažanje partnerove privlačnosti nasuprot Opažanju partnerove zainteresovanosti za seks*.

Tabela 4

Centroidi na diskriminativnim faktorima

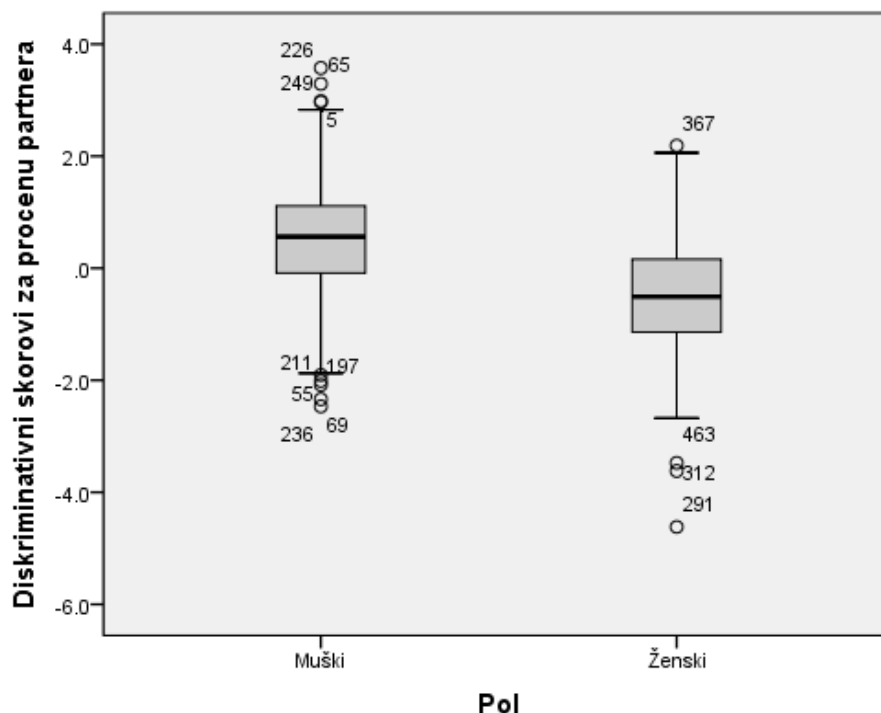
Grupa	Vrednosti centroida	
	Samoprocena	Procena partnera
Muškarci	.590	.509
Žene	-.618	-.525

Centroidi grupa (tabela 4) sugerišu da su za ispitane žene u većoj meri karakteristični ajtemi koji određuju negativne polove diskriminativnih faktora, dok su za ispitane muškarce karakterističnije osobine koje određuju pozitivne polove. Detaljniji prikaz razlika muških i ženskih uzoraka ispitanika na diskriminativnim faktorima prikazan je na Grafikonima 1 i 2.

Grafikon 1. Raspršenje odgovora na diskriminativnom faktoru – Samoprocene

Kao što se može videti sa Grafikona 1, muškarci u srednjoj odrasloj dobi u većoj meri sebe procenjuju kao zainteresovane za seks, ambiciozne i sa dobrim smislom za humor. Sa druge strane, za žene u ovom životnom dobu je manje karakteristična procena sopstvene zainteresovanosti za seks, iako je, kao što se može videti na grafikonu, raspršenje odgovora ispitanica na diskriminativnoj dimenziji veće.

Grafikon 2. Raspršenje odgovora na diskriminativnom faktoru – Procene partnera

Kao što se može videti sa Grafikona 2, muškarci u srednjoj odrasloj dobi u većoj meri svoje partnerke opažaju kao privlačne (privlačno telo i lice), ali takođe i kao blage, razumevajuće, verne, odgovorne, odane i dobrog zdravlja. Sa druge strane, žene svoje partnere u većoj meri opažaju kao zainteresovane za seksualne odnose.

Kao što se može videti iz Tabele 5, na osnovu izdvojenih diskriminativnih dimenzija je ispravno klasifikovano 75.4% ispitanika u odnosu na samoprocene, i 70.1% ispitanika u odnosu na procene partnera. Ovaj podatak ukazuje na postojanje umereno izraženih razlika u

samoproceni vrednosti i proceni vrednosti partnera među muškarcima i ženama srednje odrasle dobi.

Tabela 5

Rezultati klasifikacije odgovora na diskriminativnom faktoru na ženskom i muškom poduzorku

		Samoprocene			Procene partnera		
		Predviđeno članstvo u grupi		Suma	Predviđeno članstvo u grupi		Suma
		Muškarci	Žene		Muškarci	Žene	
Stvarne grupe	Muškarci	192	53	245	178	72	250
	Žene	65	169	234	75	167	242

Iako svi ispitanici pripadaju starosnoj grupi od 35 do 55 godina, ove razlike mogu biti povezane sa starošću ispitanika, pošto je obuhvaćen raspon od 20 godina. Da bismo testirali pretpostavku o tome da su ove razlike izraženije kod starijih ispitanika, ispitali smo povezanost diskriminativnih skorova i starosti ispitanika. Koeficijent korelacije starosti ispitanika i diskriminativnih skorova pri proceni lične vrednosti je statistički značajan, iako veoma nizak i iznosi $r = -0.9$; $p < 0.05$, dok korelacija starosti ispitanika i diskriminativnih skorova za procenu vrednosti partnera nije zadovoljila uslove statističke značajnosti ($r = -0.4$; $p > 0.05$). Ovi rezultati govore u prilog tome da su opažene polne razlike ujednačene tokom celog srednjeg odraslog doba.

Diskusija

Rezultati ove studije ukazuju na postojanje polnih razlika u proceni lične vrednosti i proceni vrednosti partnera, specifično zainteresovanosti za seksualne odnose i privlačnosti, pri čemu su identifikovane razlike ujednačene tokom celog srednjeg odraslog doba. Muškarci srednje odrasle dobi u većoj meri sebe procenjuju kao zainteresovane za seks, ambiciozne i sa dobrim smislom za humor, a svoje partnerke procenjuju kao privlačnije, ali i blage, razumevajuće, verne, odgovorne, odane i dobrog zdravlja. Sa druge strane, za žene iste starosne dobi je manje karakteristična procena sopstvene zainteresovanosti za seks, dok u većoj meri svoje partnere opažaju kao zainteresovane za seksualne odnose.

Različita istraživanja ukazuju na to da je zainteresovanost za seks, naročito kod žena, snažno povezana sa njihovom percepcijom kvaliteta partnerskog odnosa, komunikacije sa partnerom, očekivanja i stavova u vezi sa seksualnim odnosima, kao i sa starenjem, i fizičkim i mentalnim zdravljem (Graham et al., 2017; Shifren, Monz, Russo, Segreti, A., & Johannes, 2008), te se dobijeni rezultati, koji ukazuju na percepciju manje zainteresovanosti za seksualne odnose kod žena mogu potencijalno objasniti na nekoliko načina u kontekstu prethodno pomenutih rezultata.

Pre svega, žene u srednjem odraslom dobu se suočavaju sa različitim fizičkim promenama, kao posledicama starenja, poput promena u obliku tela, smanjene kondicije, pojave bora, sede kose, itd., koje mogu imati značajan uticaj na sliku o telu, samopouzdanje i seksualnost (Howard, O'Neill, & Travers, 2006), a pored toga i simptomi menopauze, poput umora, promene raspoloženja, i dr., mogu uticati na smanjenje seksualne želje kod žena (Dennerstein, Dudley, & Burger, 2001; Dennerstein, Leher, & Burger, 2002). Takođe, žene tokom srednjeg odraslog doba mogu biti naročito vulnerabilne za razvoj depresivnih (Bromberger et al., 2009; Cohen, Soares, Vitonis, & Harlow, 2006; Freeman, Sammel, Lin, & Nelson, 2006) i anksioznih poremećaja (Bromberger et al., 2013), pri čemu ovi poremećaji, kao i njihov tretman, značajno negativno utiču na seksualnu želju i seksualne funkcije (Baldwin, 2001).

Dakle, žene u srednjem odraslom dobu se suočavaju sa različitim vrstama stresora, pri čemu istraživanja ukazuju na to da je seksualno funkcionisanje žena pod većim uticajem dnevnih stresora, u poređenju sa seksualnim funkcionisanjem muškaraca (Bodenmann, Ledermann, Blattner, & Galluzzo, 2006). Većina ispitanika obuhvaćenih istraživanjem ima decu, pri čemu znatan broj ispitanika ima decu mlađeg uzrasta, te umor koji je povezan sa pružanjem brige i fokusiranjem pažnje na dete (Park, Bryson, Clery, Curtice, & Phillips, 2013), takođe može povećati verovatnoću izveštavanja smanjene zainteresovanosti za seksualne odnose od strane žene, odnosno percipiranja veće zainteresovanosti za seks kod muškaraca.

U dugoročnim relacijama, postojeći nerazrešeni konflikti koji se pojavljuju nakon odlaska deteta iz porodičnog doma, takođe, predstavljaju izvor seksualnih poteškoća (Leiblum, 1990), koji mogu biti izraženiji kod žena, uzimajući u obzir da percepcija kvaliteta partnerskog odnosa i

komunikacija sa partnerom ima veći uticaj na žensku seksualnost (Harvey, Wenzel, & Sprecher, 2006).

Dodatno, postoji mogućnost da usvajanje stereotipnih rodni normi u vezi sa seksualnim odnosima negativnije utiče na ženinu, nego na mušku seksualnost, što dovodi do identifikovanja polnih razlika u percepciji zainteresovanosti za seks. Ovu pretpostavku potvrđuju rezultati istraživanja koji ukazuju na to da muškarci, koji usvajaju viđenje da muškarci imaju veću seksualnu želju od žena, imaju manju verovatnoću izveštavanja smanjenje zainteresovanosti za seks, u poređenju sa ženama koje se slažu sa pomenutim viđenjem (Graham et al., 2017).

Za razliku od prethodnih istraživanja, u kojima su i muškarci i žene procenjivali svoje partnere kao privlačnije i atraktivnije (Murstein, 1972; Swami, Furnham, Georgiades & Pang, 2006), u ovom istraživanju su identifikovane polne razlike u proceni privlačnosti bračnog partnera, pri čemu muškarci srednje odrasli dobi svoje partnerke procenjuju kao privlačnije, a takođe i kao blage, razumevajuće, verne, odgovorne, odane, dobrog zdravlja. Identifikovane razlike se mogu interpretirati na nekoliko načina. Pre svega, istraživanja ukazuju na to da muškarci preferiraju partnerke sa karakteristikama koje ukazuju na njihovu plodnost - lepota lica, čista i glatka koža, dobro zdravlje i lepo telo (Tadinac i Hromatko, 2004) i koje su fizički atraktivnije od njih (Buunk, Dijkstra, Fetchenhauer, & Kenrick, 2002), te iako sa starenjem žene, u poređenju sa muškarcima, postaju više zabrinute za efekte starenja na sopstveni fizički izgled i telo (Furstenberg, 1989; Hennessy, 1989), kao i nezadovoljnije izgledom svog tela (Janelli, 1993), moguće je da postoji stabilnost u muškoj proceni partnerkinih fizičkih karakteristika, između ostalog i zbog njihove relativne procene u odnosu na sopstvene fizičke karakteristike.

Takođe, neka istraživanja ukazuju na to da individue koje imaju visoko samopouzdanje, pokazuju pristrasnost u proceni fizičke privlačnosti (Gilovich, Kruger, & Medvec, 2002), koja dalje može uticati i na pristrasnost u proceni privlačnosti partnera (Swami et al., 2006). Muškarci u ovoj studiji sebe procenjuju kao zainteresovane za seks, ambiciozne i sa dobrim smislom za humor, odnosno sa karakteristikama koje se dovode u vezu sa većom vrednošću muškarca kao partnera (Buunk et al., 2002), te se može pretpostaviti da samopercipirana visoka vrednost bazirana na proceni pomenutih karakteristika, može voditi ka pristrasnosti u proceni vrednosti

partnerke, odnosno karakteristika koje se dovode u vezu sa većom vrednošću žene kao partnerke, poput fizičke privlačnosti, vernosti, odanosti (Buunk et al., 2002; Buss & Shackelford, 2008; Fletcher, Tither, O'Loughlin, Friesen, & Overall, 2004). Sa druge strane, moguće je da procena partnerke kao atraktivnije može doprineti povećanju samopoštovanja muškarca, odnosno pozitivno uticati na subjektivnu procenu sopstvene vrednosti.

Sprovedeno istraživanje ima i nekoliko ograničenja, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom razmatranja dobijenih rezultata. Pre svega, kros-sekcionalna priroda istraživanja onemogućava izvođenje konačnih zaključaka o stabilnosti identifikovanih polnih razlika tokom celog odraslog doba. Takođe, primenom samoopisnih mera povećava se verovatnoća davanja socijalno poželjnih odgovora, pri čemu je ova tendencija naročito mogla biti izražena prilikom procene vrednosti bračnog partnera, naročito prilikom procene fizičkih karakteristika, što je dodatno moglo ugroziti validnost rezultata. Pored toga, uzorkom je obuhvaćen najveći broj srednje i visoko obrazovanih i radno angažovanih ispitanika, što je moglo direktno uticati na procenu različitih karakteristika obuhvaćenih primenjenim instrumentom za procenu sopstvene vrednosti i vrednosti partnera poput inteligentnosti, finansijske osiguranosti, nezavisnosti, i čime se smanjuje mogućnost generalizacije dobijenih nalaza na bračne partnere sa većim varijabilitetom socio-demografskih karakteristika.

Međutim, i pored pobrojanih ograničenja, imajući u vidu eksploratornu prirodu ovog istraživanja, ono predstavlja polaznu osnovu za buduća istraživanja ove teme, koja bi razmotrila dodatne aspekte koji mogu doprineti većoj primenljivosti dobijenih saznanja i omogućava sticanje dodatnih uvida o samoproceni i proceni bračnih partnera u kontekstu različitih fizičkih, psiholoških i socijalnih karakteristika, kod bračnih partnera srednje odrasle dobi. Način na koji individue procenjuju vrednost svojih bračnih partnera ostvaruje značajne, kako aktor, tako i partner efekte na percipirano zadovoljstvo bračnim odnosom i generalno doživljaj kvaliteta istog (Hromatko, Bajoghli, Rebernjak, Joshaghani, & Tadinac, 2015; Meltzer, McNulty, Jackson, & Karney, 2014), te rezultati ovog, ali i sličnih istraživanja mogu pružiti dodatne smernice bračnim savetnicima i terapeutima u radu sa bračnim parovima srednjeg odraslog doba, u cilju povećanja bračnog kvaliteta i generalno bračnog funkcionisanja, čije se

smanjenje često registruje tokom ove starosne dobi (Gorchoff, John, & Helson, 2008; Jose & Alfons, 2007).

S obzirom na to da su ovim istraživanjem obuhvaćene samo individue u bračnom odnosu, u budućim istraživanjima bilo bi značajno ispitati efekte starosti i pola na procenu vrednosti partnera u kontekstu različitih specifičnih faza relacije u kojoj se individue nalaze, a koje u ovom istraživanju nisu razmatrane, poput razvedenih osoba, razdvojenih, verenih, itd. Takođe, bilo bi korisno ispitati starosne i polne razlike u različitim socijalno poželjnim i seksualno poželjnim karakteristikama i kod individua koje nisu u bračnoj relaciji, s obzirom na to da rezultati nekih prethodnih studija ukazuju da se kod individua u bračnoj zajednici registruje percepcija više vrednosti u odnosu na individue koje nisu u bračnoj relaciji (Brase & Guy, 2004), te da se može pretpostaviti da postoje kvalitativno različita iskustva između individua u braku i individua koje nisu u bračnom odnosu, a koja mogu uticati na njihove samoprocene različitih karakteristika i sveukupne vrednosti (Giesen, 1989).

Literatura

- Baldwin, D. S. (2001). Depression and sexual dysfunction. *British Medical Bulletin*, 57(1), 81-99. doi: 10.1093/bmb/57.1.81
- Bodenmann, G., Ledermann, T., Blattner, D., & Galluzzo, C. (2006). Associations among everyday stress, critical life events, and sexual problems. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 194(7), 494-501. doi: 10.1097/01.nmd.0000228504.15569.b6
- Brase, G. L., & Guy, E. C. (2004). The demographics of mate value and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 36(2), 471-484. doi: 10.1016/s0191-8869(03)00117-x
- Bromberger, J. T., Kravitz, H. M., Chang, Y., Randolph Jr, J. F., Avis, N. E., Gold, E. B., Matthews, K. A. (2013). Does risk for anxiety increase during the menopausal transition? Study of Women's Health Across the Nation (SWAN). *Menopause (New York, NY)*, 20(5), 488-501. doi: 10.1097/gme.0b013e3182730599
- Bromberger, J. T., Kravitz, H. M., Matthews, K., Youk, A., Brown, C., & Feng, W. (2009). Predictors of first lifetime episodes of major depression in midlife women. *Psychological Medicine*, 39(1), 55-64. doi: 10.1017/s0033291708003218

- Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (2008). Attractive women want it all: Good genes, economic investment, parenting proclivities, and emotional commitment. *Evolutionary Psychology*, 6(1), e147470490800600116. doi: 0.1177/147470490800600116
- Buunk, B. P., Dijkstra, P., Fetchenhauer, D., & Kenrick, D. T. (2002). Age and gender differences in mate selection criteria for various involvement levels. *Personal Relationships*, 9(3), 271-278. doi: 10.1111/1475-6811.00018
- Clarke, L. H. (2006). Older women and sexuality: Experiences in marital relationships across the life course. *Canadian Journal on Aging*, 25(2), 129-140. doi: 10.1353/cja.2006.0034
- Cohen, L. S., Soares, C. N., Vitonis, A. F., Otto, M. W., & Harlow, B. L. (2006). Risk for new onset of depression during the menopausal transition: The Harvard study of moods and cycles. *Archives of General Psychiatry*, 63(4), 385-390. doi: 10.1001/archpsyc.63.4.385
- Dennerstein, L., Dudley, E., & Burger, H. (2001). Are changes in sexual functioning during midlife due to aging or menopause?. *Fertility and Sterility*, 76(3), 456-460. doi: 10.1016/s0015-0282(01)01978-1
- Dennerstein, L., Lehert, P., & Burger, H. (2002). Sexuality, Midlife, and Menopause. In *Women's Health and Menopause* (pp. 361-371). Springer, Boston, MA.
- Figueredo, A. J., Sefcek, J. A., & Jones, D. N. (2006). The ideal romantic partner personality. *Personality and Individual Differences*, 41(3), 431-441.
- Fisher, M., Cox, A., Bennett, S., & Gavric, D. (2008). Components of self-perceived mate value. *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology*, 2(4), 156-168. <http://dx.doi.org/10.1037/h0099347>
- Fletcher, G. J., Tither, J. M., O'Loughlin, C., Friesen, M., & Overall, N. (2004). Warm and homely or cold and beautiful? Sex differences in trading off traits in mate selection. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(6), 659-672. doi: 10.1177/0146167203262847
- Freeman, E. W., Sammel, M. D., Lin, H., & Nelson, D. B. (2006). Associations of hormones and menopausal status with depressed mood in women with no history of depression. *Archives of General Psychiatry*, 63(4), 375-382. doi: 10.1001/archpsyc.63.4.375

- Furstenberg, A. L. (1989). Older people's age self-concept. *Social Casework*, 70(5), 268-275. doi: 10.1177/104438948907000502
- Giesen, C. B. (1989). Aging and attractiveness: Marriage makes a difference. *The International Journal of Aging and Human Development*, 29(2), 83-94. doi: 10.2190/84br-wxbr-29f1-lf0j
- Gilovich, T., Kruger, J., & Medvec, V. H. (2002). The spotlight effect revisited: Overestimating the manifest variability of our actions and appearance. *Journal of Experimental Social Psychology*, 38(1), 93-99. doi: 10.1006/jesp.2001.1490
- Gorchoff, S. M., John, O. P., & Helson, R. (2008). Contextualizing change in marital satisfaction during middle age: An 18-year longitudinal study. *Psychological Science*, 19(11), 1194-1200. doi: 10.1111/j.1467-9280.2008.02222.x
- Graham, C. A., Mercer, C. H., Tanton, C., Jones, K. G., Johnson, A. M., Wellings, K., & Mitchell, K. R. (2017). What factors are associated with reporting lacking interest in sex and how do these vary by gender? Findings from the third British national survey of sexual attitudes and lifestyles. *BMJ open*, 7(9), e016942. doi: 10.1136/bmjopen-2017-016942
- Harvey, J. H., Wenzel, A., & Sprecher, S. (2004). *The handbook of sexuality in close relationships*. New Jersey: Psychology Press.
- Hennessy, C. H. (1989). Culture in the use, care, and control of the aging body. *Journal of Aging Studies*, 3(1), 39-54. doi: 10.1016/0890-4065(89)90024-8
- Howard, J. R., O'Neill, S., & Travers, C. (2006). Factors affecting sexuality in older Australian women: Sexual interest, sexual arousal, relationships and sexual distress in older Australian women. *Climacteric*, 9(5), 355-367. doi: 10.1080/13697130600961870
- Hromatko, I., Bajoghli, H., Rebernjak, B., Joshaghani, N., & Tadinac, M. (2015). Relationship satisfaction as a function of mate value. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 9(4), 242. doi: 10.1037/ebs0000055
- Janelli, L. M. (1993). Are there body image differences between older men and women?. *Western Journal of Nursing Research*, 15(3), 327-339. doi: 10.1177/019394599301500305

- Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction?. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 33(1), 73-85. doi: 10.1080/00926230600998573
- Kirsner, B.R, Figueredo, A.J., & Jacobs, W.J. (2003). Self, friends, and lovers: structural relations among Beck Depression Inventory scores and perceived mate values. *Journal of Affective Disorders*, 75, 131-148.
- Leiblum, S. R. (1990). Sexuality and the midlife woman. *Psychology of Women Quarterly*, 14(4), 495-508. doi: 10.1111/j.1471-6402.1990.tb00226.x
- Martonoški, S., Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija D. (2015). Povezanost samoopažanja i percepcije kvaliteta bračnog odnosa kod žena. Saopštenje na međunarodnom naučno-stručnom skupu: "Savremeni trendovi u psihologiji". Novi Sad: 29.–31.10.2015. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju, Novi Sad. Knjiga sažetaka na CD-u, 147-148.
- Meltzer, A. L., McNulty, J. K., Jackson, G. L., & Karney, B. R. (2014). Sex differences in the implications of partner physical attractiveness for the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(3), 418-428. doi: 10.1037/a0034424
- Murstein, B. I. (1972). Physical attractiveness and marital choice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22(1), 8-12. doi: 10.1037/h0032394
- Park, A., Bryson, C., Clery, E., Curtice, J., & Phillips, M. (2013). *British social attitudes 30*. London: NatCen
- Regan, P. C., Levin, L., Sprecher, S., Christopher, F. S., & Gate, R. (2000). Partner preferences: What characteristics do men and women desire in their short-term sexual and long-term romantic partners?. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 12(3), 1-21.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2011). *Karakteristike bračnog odnosa i traženje psihološke pomoći* (Doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2017). *Bračni odnosi u Srbiji: povezanost kvaliteta, potencijala za razvod i spremnosti za traženje psihološke pomoći*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija D. (2015). Kvalitet bračnih odnosa u Srbiji iz ženskog i muškog ugla. *Peti kongres psihoterapeuta Srbije:*

- Ljubav i psihoterapija*. Beograd: 22.10 –25. 10. 2015. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Zbornik rezimea na CD-u, 134.
- Šakotić-Kurbalija, J., Maksimović, S., Kurbalija D. (2015). Predikcija potencijala za razvod kod žena na osnovu sociodemografskih varijabli. Saopštenje na međunarodnom naučno-stručnom skupu: "Savremeni trendovi u psihologiji". Novi Sad: 29.–31.10.2015. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju, Novi Sad. Knjiga sažetaka na CD-u, 149-150.
- Šakotić-Kurbalija, J., Stojaković M., Kurbalija D. (2013). Povezanost kvaliteta bračnog odnosa sa sociodemografskim varijablama. Saopštenje na međunarodnom naučno-stručnom skupu: "Savremeni trendovi u psihologiji". Novi Sad: 11.–13.10.2013. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju, Novi Sad. Knjiga sažetaka na CD-u, 181-182.
- Schwarz, S., & Hassebrauck, M. (2012). Sex and age differences in mate-selection preferences. *Human Nature*, 23(4), 447-466. doi: 10.1007/s12110-012-9152-x
- Shifren, J. L., Monz, B. U., Russo, P. A., Segreti, A., & Johannes, C. B. (2008). Sexual problems and distress in United States women: prevalence and correlates. *Obstetrics & Gynecology*, 112(5), 970-978. doi: 10.1097/aog.0b013e3181898cdb
- Swami, V., Furnham, A., Georgiades, C., & Pang, L. (2007). Evaluating self and partner physical attractiveness. *Body Image*, 4(1), 97-101. doi: 10.1016/j.bodyim.2006.10.003
- Tadinac, M., & Hromatko, I. (2004). Evolucijska psihologija i spolne razlike. U: *Evolucija društvenosti*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. & Hromatko, I. (2007). Što ljubavnu vezu čini uspješnom? Izvještaj s XV Ljetne psihologijske škole, Brač. Zagreb: Odsjek za psihologiju i Klub studenata psihologije.

**PERSONAL AND PARTNER'S VALUE ASSESSMENT IN MIDDLE
ADULTHOOD: SEX DIFFERENCES**

Abstract

The aim of this research is to examine the structure of differences in the personal and partner's value assessment, between middle-aged men and women. The sample consisted of 505 man and women (255 men and 250 women), aged 35 to 55 years, living in a marriage between one year and 34 years ($M = 17.33$, $SD = 8.02$), most of whom have children (86.7 %). Mate Value Inventory (MVI-7; Kirsner, Figueredo & Jacobs, 2003) was used to assess personal and partner's value via 17 attributes considered to be important aspects of one's mate value: ambition, attractive face, attractive body, desire to have children, interest in sex, fidelity, financial security, generosity, sense of humor, good health, independence, intelligence, gentleness and understanding, loyalty, responsibility, sociability and emotional stability. The results of discriminant analysis indicate the existence of sex differences in the assessment of personal and partner's value, and the identified differences are uniform throughout the middle adulthood. Men are more likely to perceive themselves as interested in sex, ambitious and with a good sense of humor, and their wives as more attractive, but also mild, understanding, faithful, responsible, loyal and in good health, while women perceive themselves as less interested in sex, and their husbands as more interested in sex. The identified sex differences are discussed in more detail in the paper in the context of perceptions of the relationship quality, aging, physical and mental health, expectations and attitudes regarding sexual relations, as well as biased perceptions of partners.

Key words: self-percieved value, partner's value, adulthood, middle adulthood, sex differences

Prilog

Prilog A

Tabela A1

Matrice strukture izolovanih diskriminativnih faktora

Samoprocene		Procene partnera	
Varijabla	Korelacija	Varijabla	Korelacija
5. Zainteresovan/a sam za seks.	.73	3. Ima privlačno telo	.46
1. Ambiciozan/na sam.	.27	13. Blag/a je i pun/a razumevanja.	.43
9. Imam dobar smisao za humor.	.23	2. Ima privlačno lice	.40
15. Odgovoran/na sam.	-.20	5. Zainteresovan/a je za seks	-.40
11. Nezavisan/na sam.	.19	6. Veran/na mi je.	.31
6. Veran/na sam partneru.	-.18	15. Odgovoran/na je.	.30
2. Imam privlačno lice.	-.16	14. Odan/a je.	.28
10. Dobrog sam zdravlja.	.15	10. Dobrog je zdravlja.	.23
14. Odan/a sam.	-.15	8. Velikodušan/na je.	.20
13. Blag/a sam i pun/a razumevanja.	-.13	16. Društven/a je.	.18
17. Emocionalno sam stabilan/na.	.11	9. Ima dobar smisao za humor.	-.13
3. Imam privlačno telo.	.10	17. Emocionalno je stabilan/na.	.12
8. Velikodušan/na sam.	-.09	7. Finansijski je osiguran/a.	-.11
7. Finansijski sam osiguran/a.	-.09	1. Ambiciozan/na je.	.09
12. Inteligentan/na sam	.03	12. Inteligentan/na je.	.08
16. Društven/a sam.	-.02	4. Želi decu.	.04
4. Želim decu.	.01	11. Nezavisan/na je.	-.03